

Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

2011 mccc 1

RHAN 7

TRIBIWNLYS Y GYMRAEG

Y Tribiwnlys

120 Tribiwnlys y Gymraeg

- (1) Bydd yna Dribiwnlys y Gymraeg (y cyfeirir ato yn y Mesur hwn fel y “Tribiwnlys”).
- (2) Yr aelodau canlynol fydd aelodau'r Tribiwnlys—
 - (a) Llywydd Tribiwnlys y Gymraeg (y cyfeirir ato yn y Mesur hwn fel y “Llywydd”);
 - (b) aelodau wedi ymgymhwyso yn y gyfraith; ac
 - (c) aelodau lleyg.
- (3) Rhaid i Weinidogion Cymru benodi aelodau'r Tribiwnlys.
- (4) Mae Atodlen 11 yn gwneud darpariaeth bellach ynghylch y Tribiwnlys.

121 Cyfansoddiad ar gyfer achosion gerbron y Tribiwnlys

- (1) Rhaid i'r Llywydd ddewis yr aelodau o'r Tribiwnlys sydd i ymdrin ag achosion penodol gerbron y Tribiwnlys.
- (2) Rhaid i'r Llywydd ddewis tri aelod o'r Tribiwnlys i ymdrin â'r achosion.
- (3) Rhaid i'r Llywydd sicrhau bod—
 - (a) o leiaf un o'r tri aelod yn aelod cyfreithiol, a
 - (b) o leiaf un o'r tri aelod yn aelod lleyg.
- (4) Os dim ond un o'r tri aelod sy'n aelod cyfreithiol, yr aelod cyfreithiol hwnnw sydd i gadeirio'r achos.

- (5) Os oes mwy nag un o'r tri aelod yn aelodau cyfreithiol, mae'r Llywydd i ddewis yr aelod cyfreithiol sydd i gadeirio'r achos.
- (6) Mae'r adran hon yn ddarostyngedig i Reolau'r Tribiwnlys.
- (7) Yn yr adran hon ystyr "aelod cyfreithiol" yw—
 - (a) y Llywydd, neu
 - (b) aelod o'r Tribiwnlys sydd wedi ymgymhwyso yn y gyfraith.

122 Gwrandawiaidau cyhoeddus

- (1) Mae achosion gerbron y Tribiwnlys i'w cynnal yn gyhoeddus.
- (2) Ond mae hynny'n ddarostyngedig i Reolau'r Tribiwnlys.

Ymarferiad a threfniadaeth etc

123 Rheolau Tribiwnlys y Gymraeg

- (1) Rhaid i'r Llywydd wneud rheolau sy'n llywodraethu'r ymarferiad a'r drefniadaeth sydd i'w dilyn yn y Tribiwnlys.
- (2) Mae'r rheolau i'w galw'n "Rheolau Tribiwnlys y Gymraeg" (ond cyfeirir atynt yn y Mesur hwn fel "Rheolau'r Tribiwnlys").
- (3) Rhaid i Reolau'r Tribiwnlys gynnwys y canlynol—
 - (a) darpariaeth ynghylch dewis o dan adran 121(2) y tri aelod o'r Tribiwnlys i ymdrin ag achosion;
 - (b) darpariaeth ynghylch dewis o dan adran 121(5) yr aelod cyfreithiol i gadeirio achosion;
 - (c) darpariaeth ynghylch gwrthdrawiadau buddiant sy'n codi—
 - (i) mewn perthynas â chyfranogiad aelodau o'r Tribiwnlys yn y gwaith o ddyfarnu achos, neu
 - (ii) mewn perthynas ag arfer swyddogaethau'r Llywydd o dan adran 121.
- (4) Caiff Rheolau'r Tribiwnlys, ymysg pethau eraill, gynnwys darpariaeth ynghylch y materion a ganlyn—
 - (a) arfer gan y Llywydd, neu gan yr aelod sy'n cadeirio unrhyw achosion, unrhyw swyddogaethau sy'n ymwneud â materion sy'n rhagarweiniol i'r achos neu'n gysylltiedig â'r achos;
 - (b) cynnal achosion yn absenoldeb unrhyw aelod ac eithrio'r aelod sy'n eu cadeirio;
 - (c) dadlennu neu archwilio dogfennau, a'r hawl i fanylion pellach y gallai llys sirol ei rhoi;
 - (d) dyfarnu achosion heb wrandawriad mewn amgylchiadau a ragnodir yn Rheolau'r Tribiwnlys;
 - (e) achosion gwacsaw neu flinderus;
 - (f) caniatáu costau (gan gynnwys costau cosbedigol, ond heb eu cyfyngu i hynny) neu dreuliau;
 - (g) asesu'r costau neu'r treuliau hynny neu eu setlo fel arall (ac, yn benodol, ar gyfer galluogi asesu'r costau hynny yn y llys sirol);

- (h) cyhoeddi adroddiadau ynghylch penderfyniadau'r Tribiwnlys;
 - (i) pwerau'r Tribiwnlys i adolygu ei benderfyniadau, neu i ddirymu neu amrywio ei orchmynion, yn yr amgylchiadau a gaiff eu pennu'n unol â Rheolau'r Tribiwnlys;
 - (j) y dyddiad y bernir bod hysbysiad wedi ei roi gan y Tribiwnlys.
- (5) Mae'r pŵer i wneud Rheolau'r Tribiwnlys yn cynnwys pŵer—
- (a) i wneud darpariaeth wahanol at ddibenion gwahanol, a
 - (b) i roi swyddogaethau i'r Llywydd neu i Weinidogion Cymru (yn ogystal ag i unrhyw berson arall), gan gynnwys swyddogaethau sy'n ymwneud ag arfer disgresiwn.
- (6) Rhaid i'r Llywydd gyflwyno Rheolau'r Tribiwnlys i Weinidogion Cymru.
- (7) Caiff Gweinidogion Cymru ganiatáu neu wrthod Rheolau'r Tribiwnlys a gyflwynir iddynt.
- (8) O ran rheolau a ganiateir gan Weinidogion Cymru—
- (a) deuant i rym ar y diwrnod y bydd Gweinidogion Cymru'n ei gyfarwyddo, a
 - (b) maent i'w cynnwys mewn offeryn statudol y mae Deddf Offerynnau Statudol 1946 yn gymwys iddo fel pe bai'r offeryn yn cynnwys rheolau a wneir gan Weinidogion Cymru.
- (9) Mae offeryn statudol sy'n cynnwys rheolau a wneir gan y Llywydd yn ddarostyngedig i'w ddiddymu'n unol â phenderfyniad gan Gynulliad Cenedlaethol Cymru.

124 Cyfarwyddiadau ymarfer

- (1) Caiff y Llywydd roi cyfarwyddiadau ynghylch ymarferiad a threfniadaeth y Tribiwnlys.
- (2) Ond ni chaiff y Llywydd roi cyfarwyddiadau ymarfer onid ydynt wedi eu cymeradwyo gan Weinidogion Cymru.
- (3) Nid yw is-adran (2) yn gymwys i gyfarwyddiadau ymarfer i'r graddau y mae'r cyfarwyddiadau hynny'n ymwneud â—
- (a) cymhwyso neu ddehongli'r gyfraith, neu
 - (b) gwneud penderfyniadau gan aelodau o'r Tribiwnlys.
- (4) Mae'r pŵer o dan yr adran hon i roi cyfarwyddiadau ymarfer yn cynnwys—
- (a) pŵer i amrywio neu ddirymu cyfarwyddiadau ymarfer a roddir wrth arfer y pŵer, a
 - (b) pŵer i wneud darpariaeth wahanol at ddibenion gwahanol.

125 Canllawiau, cyngor a gwybodaeth

- (1) Caiff y Llywydd roi canllawiau i aelodau eraill o'r Tribiwnlys mewn perthynas ag arfer eu swyddogaethau fel aelodau o'r Tribiwnlys.
- (2) Rhaid i aelod o'r Tribiwnlys roi sylw i'r canllawiau hynny wrth arfer y swyddogaethau hynny.

- (3) Caiff y Llywydd roi cyngor a gwybodaeth mewn cysylltiad â'r Tribiwnlys a'i swyddogaethau (gan gynnwys ymarferiad a threfniadaeth y Tribiwnlys, ond heb ei gyfyngu iddynt).
- (4) Caiff y Llywydd roi'r cyngor hwnnw—
- i bersonau penodol, neu
 - yn fwy cyffredinol.

126 Pwerau atodol

- (1) Mewn perthynas â'r materion a grybwyllir yn is-adran (2), mae gan y Tribiwnlys yr un pwerau, hawliau, breintiau ac awdurdod â'r Uchel Lys.
- (2) Dyma'r materion—
- presenoldeb tystion a'u holi,
 - cyflwyno ac archwilio dogfennau, ac
 - pob mater arall sy'n gysylltiedig â swyddogaethau'r Tribiwnlys.
- (3) Nid yw is-adran (1)—
- yn cyfyngu ar unrhyw bŵer i wneud Rheoliadau'r Tribiwnlys, neu
 - wedi ei chyfyngu gan unrhyw beth yn Rheoliadau'r Tribiwnlys, ac eithrio cyfyngiad penodol.
- (4) Caiff y Tribiwnlys gyfarwyddo bod parti neu dyst i'w holi ar lw neu gadarnhad.
- (5) Caiff y Tribiwnlys weinyddu unrhyw lw, neu gymryd unrhyw gadarnhad, sy'n angenrheidiol at y diben hwnnw.

*Staff ac adnoddau eraill***127 Staff, adeiladau ac adnoddau eraill y Tribiwnlys**

- (1) Rhaid i Weinidogion Cymru sicrhau bod gan y Tribiwnlys y canlynol—
- staff,
 - adeiladau, ac
 - adnoddau ariannol ac adnoddau eraill,
- sy'n briodol i'r Tribiwnlys er mwyn iddo arfer ei swyddogaethau.
- (2) Gweinidogion Cymru sydd i benderfynu pa staff, adeiladau, adnoddau ariannol ac adnoddau eraill sy'n briodol at y diben hwnnw.
- (3) Caniateir i Weinidogion Cymru fodloni'r ddyletswydd o dan is-adran (1)—
- drwy ddarparu staff, adeiladau neu adnoddau eraill, neu
 - drwy wneud trefniadau gydag unrhyw berson arall ar gyfer darparu staff, adeiladau neu adnoddau eraill.
- (4) Caiff Gweinidogion Cymru dalu tâl cydnabyddiaeth i staff y Tribiwnlys.
- (5) Caiff Gweinidogion Cymru dalu lwfansau (gan gynnwys lwfansau teithio a chynhaliaeth, ond heb fod yn gyfyngedig iddynt) ac arian rhodd i staff y Tribiwnlys.
- (6) Caiff Gweinidogion Cymru dalu—

- (a) pensiynau i bersonau sydd wedi bod yn aelodau o staff y Tribiwnlys, neu mewn perthynas â hwy, a
- (b) symiau ar gyfer darparu pensiynau, neu tuag at ddarparu pensiynau, i bersonau sydd wedi bod yn aelodau o staff y Tribiwnlys, neu mewn cysylltiad â hwy.

128 Cyngorwyr sydd wedi ymgymhwysu'n arbennig

- (1) Caiff y Llywydd benodi cyngorwyr sydd wedi ymgymhwysu'n arbennig i ddarparu cymorth i'r Tribiwnlys (boed mewn perthynas ag achosion penodol gerbron y Tribiwnlys neu fel arall).
- (2) Caiff y Llywydd dalu tâl cydnabyddiaeth i gyngorwyr sydd wedi ymgymhwysu'n arbennig.
- (3) Caiff y Llywydd dalu lwfansau (gan gynnwys lwfansau teithio a chynhaliaeth, ond heb fod yn gyfyngedig iddynt) ac arian rhodd i gyngorwyr sydd wedi ymgymhwysu'n arbennig.
- (4) Ond rhaid i Weinidogion Cymru gymeradwyo swm unrhyw dâl cydnabyddiaeth, lwfansau neu arian rhodd sy'n daladwy i gynghorydd sydd wedi ymgymhwysu'n arbennig cyn i'r Llywydd dalu'r tâl cydnabyddiaeth, lwfansau neu'r arian rhodd, neu gytuno i'w talu.

Materion gweinyddol

129 Y sêl

- (1) Mae'r Tribiwnlys i gael sêl swyddogol.
- (2) Mae pob dogfen yr honnir ei bod yn dwyn sêl swyddogol y Tribiwnlys i'w derbyn yn dystiolaeth yng Nghymru a Lloegr heb brawf pellach.
- (3) Ond nid yw is-adran (2) yn gymwys os dangosir nad yw'r ddogfen yn dwyn sêl swyddogol y Tribiwnlys.

130 Y flwyddyn ariannol

- (1) Blwyddyn ariannol gyntaf y Tribiwnlys yw'r cyfnod sy'n dechrau ar y diwrnod cychwyn ac sy'n dod i ben—
 - (a) y 31 Mawrth canlynol (os 1 Ebrill yw'r diwrnod cychwyn), neu
 - (b) yr ail 31 Mawrth canlynol (os nad 1 Ebrill yw'r diwrnod cychwyn).
- (2) Yn ddarostyngedig i hynny, blwyddyn ariannol y Tribiwnlys yw'r cyfnod o 12 mis sy'n dod i ben ar 31 Mawrth.
- (3) Yn yr adran hon ystyr “diwrnod cychwyn” yw'r diwrnod y daw adran 120 i rym.

131 Swydd y Llywydd yn wag

- (1) Mae'r adran hon yn gymwys os yw swydd y Llywydd yn wag.
- (2) Caiff Gweinidogion Cymru benodi un neu ragor o aelodau'r Tribiwnlys sydd wedi ymgymhwysu yn y gyfraith i arfer unrhyw un neu ragor neu'r oll o swyddogaethau'r Llywydd.

- (3) Os na fydd, neu i'r graddau na fydd, swyddogaethau'r Llywydd yn arferadwy gan aelod sydd wedi ymgymhwyso yn y gyfraith yn unol ag is-adran (2), caiff Gweinidogion Cymru arfer y swyddogaethau.
- (4) Ond ni chaiff Gweinidogion Cymru gymryd rhan yn y gwaith o ddyfarnu unrhyw achosion gerbron y Tribiwnlys.

Adroddiadau, adolygiadau a pherfformiad

132 Adroddiad blynyddol y Llywydd

- (1) Cyn gynted ag y bo'n ymarferol ar ôl diwedd pob blwyddyn ariannol, rhaid i'r Llywydd—
 - (a) llunio adroddiad ar y modd y mae'r Tribiwnlys wedi arfer ei swyddogaethau yn y flwyddyn ariannol honno, a
 - (b) gosod copi o'r adroddiad gerbron Cynulliad Cenedlaethol Cymru.
- (2) Rhaid i'r Llywydd gydymffurfio ag unrhyw ofynion sydd gan Gynulliad Cenedlaethol Cymru ynghylch ffurf yr adroddiad ac ynghylch ei osod.

133 Hyfforddiant etc ar gyfer aelodau'r Tribiwnlys

- (1) Rhaid i'r Llywydd gynnal trefniadau priodol ar gyfer hyfforddiant, arweiniad a lles aelodau'r Tribiwnlys.
- (2) Y Llywydd sydd i benderfynu pa drefniadau sy'n briodol at y diben hwnnw.